

TULİYA
II

ARKEOLOJİK ESER KOLEKSİYONCULUĞU VE HALÛK PERK KOLEKSİYONU'NDA BULUNAN BİR GRUP DOĞU ANADOLU KÖKENLİ TUNÇ ÇAĞI SEÇME ESERLERİ*

Halûk Perk**

İki bölümden oluşan yazımın¹ birinci bölümünde şahsımı ve koleksiyonculukla ilgili düşüncelerimi sizlerle paylaşacağım. İkinci bölümde ise yapılmakta olan sempozyum konseptine uygun olarak koleksiyonumda bulunan bir grup Doğu Anadolu kökenli eserlerimi tanıtacağım.

Akademisyenler, Müzeciler ve Koleksiyoncular ile eski eser sevenlerin birlikte çalışmaları, karşılıklı yardımlaşmaları özellikle maddi kaynakları kıt ülkemiz açısından çok gereklidir. Bu üçlü ilişkinin sağlanması ülke arkeolojisi için önemlidir.

Ben esasen İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunuyum. Mali suçlar üzerine yüksek lisans programını bitirdim. 15 yıl bil fiil yaptığım serbest avukatlık mesleğini bıraktım. Koleksiyonumu zenginleştirme ve yayına hazırlanması dışında ciddi bir uğraşım yoktur. Eserlerim üzerinde birçok akademisyen bilimsel çalışmalar yapmaktadır.

1995 tarihinden beri İstanbul Arkeoloji Müzelerine

*Koleksiyonumdaki eserlerimin tanıtımında akademik bilgisini paylaşması yanında yardımları olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim dalı öğretim üyesi Doç.Dr. Şevket Dönmez'e teşekkür ederim.

**Halûk Perk. Arkeolojik Eser Koleksiyoncuları Derneği Başkanı. Gümüşpala Mah. Londra Asfaltı, No: 186, Kat.1 Avclar/Istanbul-Türkiye. hperk@mynet.com

¹ Bu yazı, davet edilmiş olduğum 9-13 Ağustos 2004 tarihleri arasında Van'da gerçekleştirilen *Mountains and Valleys: A Symposium on Highland/Lowland Interaction in the Bronze Age Settlement System of Eastern Anatolia, Transcaucasia and Northwestern Iran* adlı sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur. Sempozyum sonrası editör Barbara Helwing ve Aynur Özfirat tarafından, *bildiriler kitabında [Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan 37. Mountains and Valleys: A Symposium on Highland/Lowland Interaction in the Bronze Age Settlement System of Eastern Anatolia, Transcaucasia and Northwestern Iran (Editörler, Barbara Helwing ve Aynur Özfirat). Berlin] basılmak üzere istenen yazım, gönderilmiş olmasına karşın tarafıma bilgi verilmeden ve nedeni açıklanmadan söz konusu kitaba alınmamıştır.*

COLLECTING ARCHAEOLOGICAL OBJECTS AND SOME SELECTED OBJECTS OF BRONZE AGE, WITH THE ORIGIN OF EASTERN ANATOLIA, FOUND IN HALÛK PERK'S COLLECTIONS*

Halûk Perk**

In the first chapter of this article¹, which consists of two parts, I would like to share my ideas about collecting. In the second chapter, I will define some archaeological objects in my collection, with the origin of Eastern Anatolia, consistent with the concept of this symposium.

It is essential for all academicians, private museums, collectors and lovers of archaeological objects to work in cooperation and mutual assistance, especially for our country whose economical sources are scarce. Provision of this relation is vital for the national archaeology.

I am in fact, a graduate of Istanbul University, Faculty of Law. I have my master's degree as well. After working for 15 years as a freelance solicitor, I quit. At present, I mainly deal with enriching my collection and preparing it for publishing. Several academicians have been doing their scientific researches on my archeological objects.

I have been a collector registered to Istanbul Archaeological Museums since 1995. My collection

*I am grateful to Associate Prof. Dr. Şevket Dönmez, lecturer at İstanbul University, Faculty of Letters, Department of Protohistory and Near Eastern Archaeology, for sharing his knowledge and the contributions he made.

** Haluk Perk. The chairman of the Association of Collectors, Board Member of Turkish Numismatic Ass. Gümüşpala Mh. Londra Asfaltı No:186/1, Avclar-Istanbul, Turkey. hperk@mynet.com

¹ I was invited to the symposium, "Mountains and Valleys: A Symposium on Highland/Lowland Interaction in the Bronze Age Settlement System of Eastern Anatolia, Transcaucasia and Northwestern Iran", in Van between 9-13 August 2004, and this paper was presented during the symposium. Afterwards, my paper was requested by the editor Barbara Helwing for publishing in the papers book, [Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan 37. Mountains and Valleys: A Symposium on Highland/Lowland Interaction in the Bronze Age Settlement System of Eastern Anatolia, Transcaucasia and Northwestern Iran (Editors, Barbara Helwing – Aynur Özfirat) Berlin]. Although I did send my paper, it was not included in the above mentioned book.

kayıtlı arkeolojik eser koleksiyoncusuyum. Koleksiyonumda yaklaşık 6000 adet envanterli eserim vardır. Kültür Bakanlığından Özel Müze kurma izni aldım ve Halûk Perk Müzesi adı altında müzeleşme sürecinde çalışmalara başladım. Yanımda kadrolu bir arkeolog ve bir de restoratör çalışmaktadır.

İstanbul'da 1999 yılında kurulan ve kurucusu da olduğum Arkeolojik Eser Koleksiyoncular Derneğinin başkanıyım. Aynı zamanda Türk Nüsmatik Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve Yayın Kurul Başkanıyım. Ayrıca, Bahçeşehir Üniversitesinde yarı zamanlı "Eski Eserler Hukuku ve Koleksiyonculuk" dersi vermekteyim.

Koleksiyonumdaki eser grupları Tarihöncesi dönemlerden Osmanlı Çağı'na kadar çok çeşitlidir. Eserleri daha çok tematik olarak toplamayı tercih etmekteyim.

Ben koleksiyonumu oluştururken topladığım eserlerin muhakkak yayınlanacak olmasına önem veririm. Ayrıca, eserlerin görseelliği değil; bilinmemiş, görülmemiş olmalarını, yani yayınlanmaya değer olmaları benim için daha öncelikli olmuştur. Toplu buluntuları da birbirlerinden ayırmadan ve seçmeden alırım. Yurt dışına kaçırılmayan ancak Türkiye'de de önemsenmeyen eserlerin alımına öncelik veririm. Çünkü, ülkemizde kalan ve Batı Dünyasında da bilinmeyen bu tür eserlerin Anadolu arkeolojisine önemli katkıların olacağını düşünmekteyim.

Koleksiyon yaparken görebildiğim; görsel olmayan, ne olduğu bilinmeyen, koruması ve depolaması zor olan eserler alınmamaktadır. Örnek olarak, Ülkemizde demir eserler koleksiyoncular tarafından hatta müzelerce de satın alınmak istenmemektedir. Dolayısıyla ülkemizde demir eserlerle ilgili yayın batıya oranla yok denecek kadar azdır.

Anadolu uygarlıklarına özgü eserler tabii ki koleksiyonumda önemli yer tutar. Bu eserlerin öncelikle bilimsel olarak çalışılarak yayınlanmasına gayret etmekteyim. Akademisyen birçok dostumun yayın konusunda beni yüreklendirmesi sayesinde yayında yanlış yapmaktan korkmuyorum. Ne kadar yayın yapabilirsek yanlış da olsa eserlerin tanıtımı sağlanmış olmaktadır. Uzman olanlar bu yanlış bilgileri düzeltebilir. Hiç yayınlanmayan eserlerden yanlış da olsa yayınlanmış eser daha iyidir diye düşünmekteyim.

Benim koleksiyon yaparken en büyük şansım müze uzmanları ve akademisyenlerle yakın ilişki kurmamdır. Kurduğum bu ilişkilerden çok istifade ettim. Bilgi ve görgümü geliştirdim. Araştırma usullerini öğrendim. Farklı bakış açılarını öğrenmem de gelişmemi sağlamıştır. Bu sayede koleksiyonumu bilinçli oluşturmaya başladım.

consists of about 6000 inventory objects. I got the permission of Ministry of Culture to found a private museum, and I have already started this process with the name of Haluk Perk Museum. I work with an archaeologist and a restorator.

I am also the founder and the chairman of Association of Collectors of Archaeological objects, which was founded in 1999. Besides, I am a Board member of Turkish Numismatic Association and the head of publication committee. I have also been lecturing at BahçeşehirUniversity "Law of Ancient objects and Collecting".

The groups of objects in my collection vary from Prehistorical period to the Ottoman period. I prefer collecting mostly in a thematic concept.

While forming my collection, I consider it important that the items I collect are worth being published. Apart from their appearance, what is more premier for me is that they are unknown and not displayed before, that is, worthy of being published. I take the collective finds without seperating them from each other. I give priority to take pieces that are not smuggled and are not considered much important in Turkey. Because, I think that these pieces that are unknown by the Western World will be profitable to the Anatolian archaeology.

The artifacts that are not visual, unknown and also, the ones that are difficult to reserve and store are not collected. For instance, iron items are preferred neither by the collectors nor by the museums. Thus, the publication on the iron objects in our country is quite scarce, compared to the West.

Doubtlessly, artifacts peculiar to Anatolian civilizations take an important place in my collection. I give my effort to publish these artifacts after a scientific study on them. With the encouragements of my academician friends, I am not scared to make a mistake on publications. We believe that the more publication we have, the more publicity of the archaeological objects we will achieve. The experts can correct such mistakes. I believe that published artifacts are much better than unpublished ones, even with some mistakes. I find myself lucky to have good relations with the experts of various museums and also academicians, who have helped me to gain experience and knowledge.

I also learned the methods of research. Learning about different points of view also helped me to improve myself. Thus, I started to form my collection with more awareness. How I became a collector is interesting with respect to explaining the conditions of education in Turkey.

Nasıl koleksiyoncu olduğum Türkiye'nin eğitim şartlarını ortaya koymak bakımından ilginçtir. Türkiye'de devlete bağlı okullarda 1974 yılında orta eğitimimi tamamladım. Çok başarılı tahsil hayatım olmasına rağmen tarih ve sanat tarihi derslerini hiç sevemedim ve bir şey öğrenemedim. Buna rağmen arkeolojik eserleri, sanat tarihini sevmemi değerli dostum olan ve şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi olan Prof.Dr. Baha Tanman'a borçluyum.

Kendisi de aileden koleksiyoncu olan Baha Tanman her görüştüğümüzde bana sabırla taşınır veya taşınmaz kültür varlıklarını tanıttı, işlevlerini ve tarihi geçmişini anlattı. Eserleri tanıdıkça araştırmaya, okumaya başladım. Her geçen gün tarih ve arkeoloji beni daha çok etkiledi. Tarihi ve arkeolojiyi sevmeye ve dolayısıyla öğrenmeye 35 yaşından sonra başladım.

Antik döneme ait bazı tıp aletlerinin tıp doktoru arkadaşlarımın ne kadar eski olduğunu öğrendiklerindeki tepkileri görülmeye değerdi. Çünkü pek çok tıp aletinin formu, ölçüleri günümüzde kullanılan aletlerle hemen hemen aynıdır. Sadece yapılan malzemeleri değişiktir. Bu benzerlikler tabii ki beni çok heyecanlandırmaktadır. Ayrıca, koleksiyonumu gören ve bilgi alan bazı yüksek öğrenim görmüş arkadaşlarımın "bu eseri yolda görsek almayız, meğerse ne kadar önemliymiş" demelerine de artık alıştım. Yüksek öğrenim görmüş hatta akademik kariyeri olan arkadaşlarımın eski eserleri tanınamaları, önemlerini yeteri kadar bilmemeleri üzücüdür.

Eserlerin korunmasında eğitimin önemini vurgulamak bakımından yaşadıklarımın örnekler verdim.

Bir kişinin dahi tarihi yerlerin ve eserlerin korunmasında çok önemli rolünün olabileceğini ve bilime katkılarının olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Sizlere, amatörce başlayan ancak ekip çalışmasıyla 13. yüzyıl Türk Tarihine önemli katkılar sağlayacak çalışmalarımın bir örnek vermek istiyorum.

Koleksiyonumda Karamanoğulları Beyliği sikkeleri önemli bir yer tutar. Bu sikkeler üzerinde Elektrik Mühendisi olan Hüsnü Öztürk'le ortak çalışma yapıyoruz. Şimdiye kadar bilinen 90 çeşit Karamanoğlu Beyliği sikkelerini, çalışmamızla 500 çeşide çıkarttık. Ayrıca, Karamanoğulları tarihinde bilinmeyen bir beyi ve pek çok yeni darphaneyi tespit ettik. Gerek Hüsnü Öztürk ve gerekse ben bu konuda eğitim almadık, Osmanlıca'yı, Nümismatik ilmini bilmeden koleksiyon oluşturarak çalıştık.

Arkeolojik eser koleksiyonculuğu diğer koleksiyon

I completed my secondary education at state schools in 1974. Despite being a very successful student, I never liked history and history of art and did not learn anything. However, I really owe to my fellow friend Prof. Dr. Baha Tanman, a lecturer at the department of History of Art at İstanbul University, to love and like archaeology and History of Art. Being a collector from the family, Baha Tanman has always told me about all kinds of cultural heritage, their functions and historical past. The more I learned about them, the more I started to search and read about. And I was deeply affected by history and archaeology. This love and passion for history and archaeology started after the age of 35.

It was worth seeing how many friends of mine, who are medical doctors, were impressed by the medical tools of Antiquity, since the shapes and sizes of most of these medical tools are almost the same as the ones used at present. Only their metals are different. I am quite thrilled about such similarities. I am also used to hearing from my friends who saw my collection and got some information, saying "we would not pick these things up if we had noticed them on the road, but they are quite precious". It is worrying that my fellow academicians do not recognize the historical objects and are not aware of their importance. I gave some examples of my experiences in order to point out the importance of education for reservation of these archaeological objects.

It should be kept in mind that even one person might have an important role in reservation of historical places and objects. I would like to give an example of my studies which will contribute to the Turkish History of 13th Century.

The coins of Karamanoğulları Beyliği occupy an important place in my collection. My fellow friend Mr. Hüsnü Öztürk and I have been in the process of mutual research on these coins. With this study, the numbers of coins have reached to 500 kinds which were known to be 90 kinds until the present time. Besides, we have encountered with a 'bey' who was unknown in the history of Karamanoğulları and also several mints. Neither Mr. Öztürk nor I were not educated for this subject; we studied the Ottoman Turkish language while forming the collection, without knowing about Numismatics.

Collecting archaeological objects is different from other types of collecting, since we do not collect objects but documents. However, we know that, as these objects are not uncovered from scientific excavations, their identities are lost drastically. Nevertheless, publication of archaeological objects is more important than exhibiting them. We share this idea with the other fellow

çeşitlerinden farklıdır. Zira, bizler obje değil belge toplamaktayız. Ancak aldığımız bu tür eserlerin bilimsel kazılardan çıkmadıkları için kimliklerinin önemli ölçüde kaybedildiğini de bilmekteyiz. Buna rağmen arkeolojik eserlerin teşhirinden ziyade yayınlanması daha önemlidir. Koleksiyoner arkadaşlarla bu düşünceleri paylaşmaktayız. Koleksiyoncuların topladıkları eserlerde kendi ülkesine ait olanları, yerinde tahrip edilecek veya toplanmayan eserlere yönelmelerini, aldıkları eserleri süs eşyası gibi değil belge olarak görmelerini, bir dönemin aydınlatılmasında katkıda bulunan eserleri önemsemelerini, mutlaka ve mutlaka yayın yapmaya önem vermelerini, bunun için de uzmanlarla işbirliği içerisinde çalışmalarını önermekteyim.

Masif mermerden yapılmış bir sütun başının içini altın aramak için oyulduğunu, bir şey bulunmadığında da bana satmış olmaları bu eser ticaretiyle uğraşanların cehaletini ortaya koymaktadır. Sadece değerli eser arayanların belki de daha değerli bilgiye sahip eserleri bilinçsizce tahrip ettikleri bir gerçektir.

Tamamı kaçak kazılardan gelen veya tesadüfen bulunan arkeolojik eserleri toplayan koleksiyoncuların ören yerlerinin tahribatında önemli bir yer tuttuğunu savunanlara karşı arkeolojik eser koleksiyoncularının bilime katkısı ne olabilir? Bu sorunun cevabını bir koleksiyoncu olarak vermeye çalışayım.

Bilinçli bir koleksiyoncu bilimsel kazıların önemini gayet iyi bilmektedir. Türkiye'deki devlet müzelerindeki eserlerin % 85'i bilimsel olmayan kazılardan çıkan eserlerden oluşmaktadır. Bu oran tabii ki özel müzeler ve koleksiyoncularda %100 dür.

Peki, özel müze ve koleksiyoncuların eserlerin korunmasında katkıları ve önemleri nereden gelmektedir? Mezar soygunculuğu, ören yerlerinin tahribatı Eski Mısır'dan beri vardır. Esas önemli olan tarihi yerlerin tahribatının önlenmesidir. Bu önleme görevi de tabii ki devlettir. Devlet her şeyden önce yasadışı kazıların önlenmesi için ciddi kaynak ayırmalıdır. Çevre kirliliği veya erozyonun telafisi güç de olsa vardır. Ancak, ören yerlerinin, eserlerin tahribatının telafisi mümkün değildir. Ören yerlerinin bekçisi olan bizlerin bu insanlık emanetine sahip çıkması gerekmektedir. Ören yerlerinin korunması yine müze veya kurulacak müadili bir kuruma verilmelidir. Ancak, müzelerin maddi imkanlarının ve kadrolarının artırılması şarttır. Müze çevresindeki ören yerlerinin yoğunluğuyla orantılı olarak araçlarının olması ve yine müzelere bağlı -orman bekçileri gibi- özel kolluk kuvvetlerinin oluşturulması gereklidir. Kazılmamış ören yerlerin korunmasında sorumluluk verilecek yerel yöneticilerden ve eğitim verilerek halktan da yardım alınmalıdır.

collectors. I advise the collectors to pay special attention to the objects that they collect; they belong to their own country; they can be ruined in its original place and they should be evaluated not as an ornament but as a document; and they are objects to help us enlighten a particular period and absolutely make a publication, to achieve this, to work in cooperation with the experts.

I encountered with a massive marble column capital that was carved to look for gold inside and when nothing was found it was sold to me. This shows how ignorant and illiterate these people are, who deal with the trade of archaeological objects. It is a reality that such people looking for only precious items destroy these objects which probably have invaluable information.

Against the people who think that archeological object collectors have an important place in the destruction of ruins, since they form their collections from either found in illegal excavations or just by coincidence, how can a archaeological object collector contribute to science? I will try to give the answer to this question.

A conscious collector knows the importance of scientific excavations very well. 85% of the objects in the state museums in Turkey comprise the items that were uncovered by unscientific excavations. This percentage is, for sure, 100% in the private museums and collectors.

Where do the contributions and importance of private museums and collectors in the preservation of archaeological objects originate from? There have been violation of graves and destruction of ruins since the ancient Egypt.

What is important is to prevent this destruction of historical places. This is, of course, the duty of the state. First of all, the state should look for a serious fund in order to prevent such illegal excavations. The compensation for erosion or pollution is difficult but not impossible. However, the compensation for the destruction of these ruins and archaeological objects are not possible. We, as the watchmen of these ruins, have to own this trust of humanity. The preservation and protection of these ruins should be done either by museums or by similar foundations. It is necessary that the financial source and also the number of staff be increased. It is also vital that private police force -similar to watchmen in forests- and some vehicles in proportion to the density of ruined places nearby the museum should be supplied. Some help is also needed from the local directors who will be in charge of preserving ruins that have not been excavated yet, and from the public who should be instructed beforehand.

Türkiye'deki arkeolojik eser kaçakçılığın yıllık bilançosu en fazla 10 milyon dolardır. Bu miktar Türkiye'deki arkeolojik eser potansiyele göre çok azdır. Ancak bu küçük miktar eserin kaçırılması için yapılan tahribatın boyutu ise milyar dolardır.

Koleksiyoncunun ve müzelerin eser satın almalarındaki esas misyonu; yasadışı kazıyla veya tesadüfen bulunan eserlerin yurtdışına kaçışının önlenmesi değildir. Müzeler ve koleksiyoncular eserlerin yurtdışına kaçışının ancak % 20'si önleyebilir. Diğer bir anlatımla bizlerin aldığı eserlerin ancak % 20'si yurt dışına kaçırılacak eser niteliğindedir. Koleksiyoncuların "biz eserlerin yurtdışına kaçışına engel oluyoruz" savunmaları kısmen doğrudur. Koleksiyoncular ve müzeler; yurt dışına kaçırılarak satılmayacak eserlerin yerinde tahrip olmamasını ve bu eserlerin alınıp konservasyonlarının yapılarak yok edilmemesini sağlamaktadır. Çünkü, tahribatı yapanlar bu eserleri para olarak gördükleri için kazanamayacaklarını bildikleri her şeyi tahrip etmektedirler. Kazdıkları yerdeki eserleri -içinde de altın aradıkları için- olduğu gibi de bırakmamaktadırlar.

Kaçak kazı ve tahribat önlenmeli, bilimsel kazılara destek özendirilmeli, koleksiyoncular kaçakçı olarak görülmemeli, eski eser sevenlerle işbirliği yapılmalıdır.

Daha önceden de belirttiğim gibi yazımın bu ikinci bölümünde sizlere koleksiyonumun bünyesinde bulunan ve çok önem verdiğim bir grup olan Doğu Anadolu kökenli Tunç Çağı eserlerimi tanıtacağım². Söz konusu eserler çanak-çömlekler ile riton ve metal buluntular olmak üzere 2 gruba ayrılmaktadır.

Çanak-çömlekler İlk Tunç Çağı ile Orta ve Son Tunç Çağı olarak 2 farklı döneme aittirler.

1. İlk Tunç Çağı Çanak-Çömleği:

Bu çanak-çömlekler (Res.1) basit, yatay tutamaklı (Res.2), ağız kenarını aşan dikey kulba sahip ya da derin gövdeli çanaklar ile silindirik gövdeli çömleklerden oluşur. Hepsisi elde şekillendirilmiş olan bu kapların hamur renkleri genellikle devetüyü ve tonlarıdır. Çoğunlukla hamurlarının renginde astarlı olan bu kaplar bazen de kızılımsı kahverengi ve koyu devetüyü renkte astarlanmışlardır. Bazılarının yüzey renginin siyah oluşu pişmeden dolayıdır.

2. Orta ve Son Tunç Çağı ya da başka bir deyişle İÖ 2. Binyılı Boya Bezekli Çanak-Çömleği:

Son 15 yıl içinde müzelere ve özel koleksiyonlara gelmiş olan boya bezemeli bazı kaplar bilim dünyasında yakın bir geçmişe değin Batı İran kökenli olarak biliniyordu.

The annual balance of smuggling of archaeological objects in Turkey is at most, \$10.000.000 which is quite little when compared to the potential of archeological artifacts. However, the size of destruction in order to smuggle this small amount reaches to a thousand million dollars.

The main mission of collectors and museums to purchase the objects is not to prevent the smuggling of these which are uncovered either in illegal excavations or by coincidence. They can only prevent 20% of this smuggling. In other words, the 20% of the objects that we collect have the quality of smuggling. It is partly true that the collectors support the idea by saying; "We prevent these objects from being smuggled to foreign countries."

By collecting and conservation the collectors and museums try to ensure these objects not to be destroyed utterly in their original sites that can not be smuggled. Since, those who destroy these artifacts assume them to be money, they devastate everything that they can not possess as they look for gold inside these items, they do not keep them as they are, after digging out.

Illegal excavations and destruction should be prevented, scientific excavations should be encouraged, collectors should not be conceived as smugglers and cooperation with the lovers of historical artifacts should be attained.

As I mentioned earlier, in the second chapter of my article, I would like to define the objects that I consider quite important originating from Eastern-Anatolia, Bronze Age². These artifacts are in two groups: pots and pans, and metal and Riton findings. The pots and pans belong to two different periods, Early Bronze Age and also Middle and Late Bronze Age.

1. Pottery of Early Bronze Age

These potteries are plain (Fig.1), with horizontal handle (Fig.2) and vertical handle exceeding the mouth edge or bowls with deep body and also jugs with cylindrical body. The colors of this pottery, all of which had been shaped by hand, are generally buff and its color tone. These potteries that were mostly slipped in the same color as their paste sometimes were slipped in reddish brown and dark camel color. Some with black color on the surface is due to kiln-firing.

2. Pottery of Middle and Late Bronze Age, i.e. Painted Pottery of Second Millennium BC

Some of the pottery with colored decorations, reaching the museums and private collections in the last 15 years, were known to be originating from

Ancak önce Prof.Dr. Altan Çilingiroğlu'nun³ ve daha sonra da özellikle Doç.Dr. Aynur Özfirat'ın⁴ değerli ve özverili çalışmaları sonucu söz konusu bu çanak-çömleklerin Doğu Anadolu kökenli oldukları ve Anadolu kültür tarihinin bir parçasını oluşturdukları ortaya çıkmıştır. Koleksiyonumda bulunan boya bezekli Doğu Anadolu MÖ 2. Binyılı çanak-çömleği basit şekilli çanaklar (Res.3), kaideli çanaklar (Res.4), basit şekilli çömlekler (Res.5), boyunlu çömlekler (Res.6), iri çömlekler ile silindir ve derin gövdeli çömleklerden (Res.8) oluşmaktadır.

Van-Urmiye kültür bölgesi grubuna giren bu çanak-çömlekler üzerine boyama tekniği uygulanarak bezemeler yapılmıştır. Bazen bir bazen de birden fazla renk kullanılarak yapılmış bezemelerin oluşturduğu kompozisyonlara sahip bu çanak-çömlekler üzerinde çoğunlukla kiremit rengi ve tonlarında astarlar görülmektedir. Bu astarlar üzerine bezemeler genellikle siyah ve kahverenginin tonları ile yapılmıştır. Boya ile oluşturulmuş bezemelerin oluşturduğu kompozisyonların çoğunluğunu geometrik kompozisyonlar (Res.4-8) oluşturmaktadır. Geometrik kompozisyonların yanı sıra figürlü kompozisyonlara da rastlanmaktadır. Figürlü kompozisyonlarda genellikle su kuşları (Res.3) ve dağ keçisi figürleri görülürken, geometrik motifler bu kompozisyonları tamamlayıcı öğe olarak kullanılmışlardır.

MÖ 2. Binyılı boya bezekli çanak-çömleği üzerindeki kompozisyonlarda görülen kuş figürlerinin bazen de kabın kendini oluşturacak biçimde kullanılmış olduğunu gösteren kuş biçimli bir kap yani bir riton, koleksiyonumun en önemli eserlerinden biridir. Açık renk astarlı olan bu riton üzerine, kuşun baş ve gövde bölümleri-

Western Iran.

However, as a result of valuable and self-denying studies of first, Prof.Dr. Altan Çilingiroğlu³ and then of Associated Prof.Dr. Aynur Özfirat⁴, it has been acknowledged that these pottery had the origin of Eastern-Anatolia, 2nd Millennium BC, pieces with colored decorations in my collection are: bowls with plain shapes (Fig.3), sometimes with a base (Fig.4), jugs with plain shapes (Fig.5), with a neck (Fig.6), big (Fig.7) and cylindrical shaped (Fig.8) jugs and also with deep body.

On these potteries which are in the cultural zone of Van-Urmiye, some decorations had been done by using coloring technique. On the compositions of their decorations, where sometimes only one color, and sometimes more than one color had been used, the potteries were mostly brick colored and were slipped with its tones. The decorations on them had mostly black and brown tones. Most of the compositions were geometrical (Fig.4-8). Besides, some compositions with figurations which are usually the figures of water bird (Fig.3) and chamois are encountered and geometrical motifs had been used as a supplementary element of these compositions.

It has been observed that the 'bird' figures seen on the compositions of potteries with colored decorations, 2nd Millennium BC, were sometimes used as a whole - forming the pot itself - a bird shaped pot, that is a Rhyton is one of the most important pieces of my collection. On this rhyton, of which slip is brighter, the details of the head and body parts of the bird had been embroidered by using color ornament technique.

In the last group, I would like to define the metal objects. As a result of detailed studies on a group of

Resim 1

Resim 2

² Bildiride tanıtımı yapılan eserlerim Aynur Özfirat ve Şevket Dönmez tarafından yayına hazırlandıkları için bu yayında katalog bilgilerine yer verilmemiştir.

³ Çilingiroğlu 1983: 25-29; Çilingiroğlu 1984: 129-140; Çilingiroğlu 1986: 109-115; Çilingiroğlu 1988: 5-18; Çilingiroğlu 1990a: 25-44; Çilingiroğlu 1990b: 169-170; Çilingiroğlu 1994: 1-31

⁴ Özfirat 1994: 359-377; Özfirat 1999: 1-22; Özfirat 2000: 193-210; Özfirat 2001

² Since the objects mentioned in this paper are being prepared for published by Mrs. Özfirat and Mr. Dönmez, catalogue information is not given here.

³ Çilingiroğlu 1983: 25-29; Çilingiroğlu 1984: 129-140; Çilingiroğlu 1986: 109-115; Çilingiroğlu 1988: 5-18; Çilingiroğlu 1990a: 25-44; Çilingiroğlu 1990b: 169-170; Çilingiroğlu 1994: 1-31.

⁴ Özfirat 1994: 359-377; Özfirat 1999: 1-22; Özfirat 2000: 193-210; Özfirat 2001a; Özfirat 2001b: 27-60; Özfirat 2002: 209-228; Özfirat 2003: 343-356.

Resim 3

nin ayrıntıları boya bezeme tekniği kullanılarak işlenmiştir.

Sizlere tanıtacağım son grupta yalnızca metal eserler yer almaktadır. İlk olarak 1930'lu yılların başlarında Avrupa antika pazarlarına giren bir grup eser hakkında yapılan ayrıntılı çalışmalar sonucu, söz konusu bu eserlerin İran'ın güneybatısında yer alan Luristan bölgesi kökenli oldukları anlaşılmıştır. Koleksiyonumda bulunan ancak Doğu Anadolu-İran sınırı kökenli olarak kayıt altına alınmış bir grup metal eserimin Luristan eserlerine oldukça benzediğini belirtmek isterim. Kap-kacaklar, aletler ve silahlar olarak 3 grupta incelenebilecek bu eserlerin hepsi de tunçtan imal edilmişlerdir.

1. Kap-kacaklar: Gövdeden çıkarak 90 derecelik açı yapan uzun akıtacaklara sahip bu kaplar (Res.9) MÖ Geç 2. Binyıl-Erken 1. Binyıla tarihlenmektedir.

2. Aletler: Aletler grubunda yalnızca keserler bulunmaktadır. MÖ Geç 2. Binyıla tarihlenen bu keserlerden bazılarının enseleri kabartma hatlarla bezelidir (Res.10).

3. Silahlar: Silahlar sap delikli basit baltalar, sap delikli tören baltaları, topuz başları ile hançer-kısa kılıçlardan oluşan 4 gruba ayrılmaktadır.

MÖ Erken 2. Binyıla tarihlenen sap delikli basit baltaların ağızları dar ya da geniş olabilmektedir (Res.11). Bazılarının ise enseleri çıkıntılarla ya da yivlerle süslenmiştir (Res.12).

MÖ 2. Binyıla tarihlenen sap delikli tören baltalarının namluları oldukça uzun enseleri ise bütünüyle çıkıntılıdır ya da namluları daha değişik şekilde (Res.13) ve enseleri oluklu kaburgalara sahiptir (Res.14).

Resim 4

pieces which were in Antique markets in Europe in the early 1930s, it has been found out that these originated from Luristan region in the south-west of Iran.

Resim 5

I would like to point out that a group of metal tools in my collection which were recorded as originating from Eastern-Anatolia-Iran border, quite resemble to the ones in Luristan. All of these items, that can be dealt in 3 groups, were made of bronze.

Resim 6

1. Pots and Pans: Pots with a long pouring part, with an angle of 90o on the body (Fig.9), date back to Late 2nd Millennium BC-Early 1st Millennium BC.

2. Tools: Only adzes are found in this group dating Late 2nd Millennium BC, some of which were ornamented with lines of relief on the back of the neck part (Fig.10).

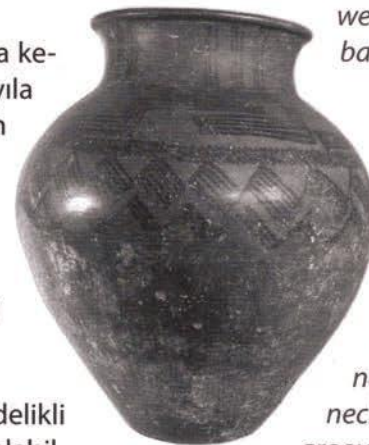
3. Weapons: They are in 4 groups that are; simple axes with a hole on the handle, axes used in ceremonies, mace heads and dagger-short swords.

The mouth part of the simple axes, dating Early 2nd Millennium BC, with a shaft-hole on the handle, can either be narrow or wide (Fig.11). The back of the neck of some axes were ornamented with grooves (Fig.12).

The barrel of the neck part is salient or the barrels are in different shapes (Fig.13) and there are grooved ribs on the back of the neck

(Fig.14).

Another axe with a shaft-hole on the handle (Fig.15), date back to an earlier period-Late 3rd Millennium

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Diğerlerine göre daha erken bir tarihe MÖ Geç 3. Binyıla tarihlenen başka bir sap delikli balta (Res.15) özellikle sap deliğinin üzerindeki çıkıntısı ve namlusunun şeklinin farklılığıyla diğerlerinden ayrılmaktadır.

Resim 12

BC -is different from the others, due to, especially it's salient on the hole of handle and shape of its barrel.

MÖ Orta-Geç 2. Binyıla tarihlenen topuzbaşları sivri (Res.17) ya da yuvarlak (Res.16) çıkıntılarıyla dikkati çekerler.

Resim 13

The mace heads, dating Middle-Late 2nd Millennium BC, are worthy of attention, with sharp (Fig.17) or round (Fig.16) salients.

Hançerler ya da kısa kılıçlar olarak adlandırabileceğimiz silah grubunda kabza ve namlu daima birlikte yekpare dökümdür (Res.18). MÖ 2. Binyıla tarihlenen bu hançer/kısa kılıçlara kakma yapmak için kabzalarının kenarları yükseltilmiştir (Res.19). Bunlar basit tiplerdedir. Bazen kabzanın başı yarım ay biçimli, kenarları tırtıklıdır. Bazı örneklerde ise kabza ile namlunun birleştiği bölgede döküm suretiyle yapılmış yarım ay ya da daire biçimli balçaklar yer alır (Res.20).

Resim 14

Weapons that can be named daggers or short-swords, the handle and the barrel are always a casting of a single piece (Fig.18). The edges of the handles of daggers/short swords had been mounted in order to make a relief (Fig.19). These are the plain types. Sometimes, the head of handle is shaped like half-moon and edges are uneven; in some samples these are guards of sword hilt with half-moon or round shape, made by casting on the point where the handle and the barrel meet (Fig.20).

Resim 15

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resimler Listesi

- Res.1:** Kase, İlk Tunç Çağ
Res.2: Kase, Yatay kulplu kase, İlk Tunç Çağ
Res.3: Kase, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.4: Kase, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.5: Çömlek, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.6: Çömlek, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.7: Büyük çömlek, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.8: Silindir gövdeli çömlek, boyalı, M.Ö. 2. binyıl
Res.9: Çanak ve Çömlekler, bronz, M.Ö. Geç 2. binyıl-Erken 1.binyıl
Res.10: Keserler, bronz, M.Ö. Geç 2. binyıl-Erken 1. binyıl
Res.11: Sap delikli baltalar, bronz, M.Ö. Erken 2. binyıl
Res.12: Sap delikli baltalar, bronz, M.Ö. Erken 2. binyıl
Res.13: Sap delikli baltalar, bronz, M.Ö. 2. binyıl
Res.14: Sap delikli baltalar, bronz, M.Ö. 2. binyıl
Res.15: Sap delikli baltalar, bronz, M.Ö. Geç 3. binyıl
Res.16: Topuz başı, bronz, M.Ö. Orta-Geç 2. binyıl
Res.17: Topuz başı, bronz, M.Ö. Orta-Geç 2. binyıl
Res.18: Hançerler/kısa kılıçlar, bronz, M.Ö. 2. binyıl
Res.19: Hançer/kısa kılıç, bronz, M.Ö. 2. binyıl
Res.20: Hançerler/kısa kılıçlar, bronz, M.Ö. 2. binyıl

List of Figures

- Fig. 1:** Bowl, Early Bronze Age
Fig. 2: Bowl with horizontal handle, Early Bronze Age
Fig. 3: Bowl, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 4: Bowl, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 5: Jug, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 6: Jug, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 7: Big jug, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 8: Jugs with cylindrical body, painted, 2nd Millennium BC
Fig. 9: Pots and Pans, bronze, Late 2nd Millennium BC-Early 1st Millennium
Fig. 10: Adzes, bronze, Late 2nd Millennium BC-Early 1st Millennium
Fig. 11: Shaft-hole axes, bronze, Early 2nd Millennium BC
Fig. 12: Shaft-hole axes, bronze, Early 2nd Millennium BC
Fig. 13: Shaft-hole axes, bronze, 2nd Millennium BC
Fig. 14: Shaft-hole axes, bronze, 2nd Millennium BC
Fig. 15: Shaft-hole axes, bronze, Late 3rd Millennium BC
Fig. 16: Mace head, bronze, Middle-Late 2nd Millennium BC
Fig. 17: Mace head, bronze, Middle-Late 2nd Millennium BC
Fig. 18: Daggers/short swords, bronze, 2nd Millennium BC
Fig. 19: Dagger/short sword, bronze, 2nd Millennium BC
Fig. 20: Daggers/short swords, bronze, 2nd Millennium BC

KAYNAKÇA/BIBLIOGRAPHY

Çilingiroğlu 1983: A. Çilingiroğlu. "Van Gölü Havzasında M.Ö. 2. Bin Kültürüne Ait Bazı Veriler", I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara: 25-29.

Çilingiroğlu 1984: A. Çilingiroğlu. "The Second Millennium Painted Pottery Tradition of the Van Lake Basin", Anatolian Studies XXXIV: 129-140.

Çilingiroğlu 1986: A. Çilingiroğlu. A. Çilingiroğlu. "Van Gölü Havzasında 2. Bin Boyalı Çanak-Çömlek Geleneği", IX. Türk Tarih Kongresi, Cilt I, Ankara: 109-115.

Çilingiroğlu 1988: A. Çilingiroğlu. "Van Gölü Havzasında M.Ö. 2. Binyıla Ait Boyalı Çanak-Çömlek Geleneği", Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi IV: 5-18.

Çilingiroğlu 1990a: A. Çilingiroğlu. "Gaziantep Müzesindeki Van-Urmiye Boyalıları", Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi V: 25-44.

Çilingiroğlu 1990b: A. Çilingiroğlu. "Van ve Urmiye Bölgeleri Arasındaki Kültürel İlişkinin Van-Urmiye Boyalılarının Işığı Altında Değerlendirilmesi", X. Türk Tarih Kongresi, Cilt I, Ankara: 169-173.

Çilingiroğlu 1994: A. Çilingiroğlu. "Van Gölü Havzasında Üretilen M.Ö. II. Binyıl Boyalı Çanak-Çömleği", Arkeoloji Dergisi II: 1-31.

Özfırat 1994: A. Özfırat. "MÖ II. Binyıl Doğu Anadolu Boyalı Seramik Kültürleri Üzerine Araştırmalar", XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara: 359-377.

Özfırat 1999: A. Özfırat. "1997 Yılı Bitlis-Muş Yüzey Araştırması: Tunç ve Demir Çağları", XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı-II, Ankara: 1-22.

Özfırat 2000: A. Özfırat. "1998 Yılı Bitlis-Muş Yüzey Araştırması: Tunç ve Demir Çağları", 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı-2, Ankara: 193-210.

Özfırat 2001: A. Özfırat.. Doğu Anadolu Yayla Kültürleri. İstanbul.